

DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2022.04.021>

УДК 09:821.133.1'04Мольєр]:027.54(477.411)НБУВ

Ольга Максимчук,

<https://orcid.org/0000-0002-6932-6434>,

Researcher ID AAR-3262-2021,

кандидатка філологічних наук, наукова співробітниця,
відділ стародруків та рідкісних видань.

Інститут книгознавства,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: zubrytska@yahoo.com.ua

Мольєріана у фондах відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: до 400-річчя від дня народження великого комедіографа

Мета статті – охарактеризувати зібрання цінних та раритетних видань доробку Мольєра, що зберігаються у відділі стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Для досягнення поставленої мети використано синтетичний, описовий, біографічний, історико-книгознавчий та порівняльний **методи** наукового пізнання. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше здійснено спробу розглянути мольєріану як цілісну тематичну єдність видань з різних колекцій, фондів відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. **Висновки.** З'ясовано, що мольєріана є вартісним бібліотечним надбанням, яке репрезентує друковану продукцію XVII–XIX ст. з цілої низки європейських країн – Франції, Німеччини, Австрії, Нідерландів, Бельгії, Польщі. Більша частина цих книжок належить багатотомним виданням – повним зібранням творів французького драматурга. Як правило, вони – невеликого формату, що робить їх більш зручними як для читання, так і для транспортування. Проаналізовано ілюстративний матеріал примірників із мольєріани. Завдяки підписам на гравюрах розкрито імена майстрів, котрі працювали над оздобленням видань. Деякі композиції, хоч і створені різними граверами, утім, сюжетно повторюють одна одну, що демонструє схильність майстрів слідувати взірцям своїх попередників задля спрощення процесу виготовлення ілюстрацій. Наголошено, що додаткову цінність мольєріани надають провенієнції та ескібриси колишніх власників книжок. Власницькі записи дають змогу не лише визначити історію побутування кожного примірника, а й окреслити читачькі смаки його власника.

Ключові слова: мольєріана у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, гравірована ілюстрація, власницькі записи.

Актуальність теми дослідження. Цьогоріч світова спільнота відзначає 400-річчя від дня народження визначного французького драматурга, творця високої класицистичної комедії Жана-Батиста Поклена, котрий прославився під ім'ям Мольєр. Мольєр вважається творцем понад тридцяти комедій [5]. Видання драматичного доробку Мольєра розпочалося ще за його життя, хоча сам

автор довго цьому опирався, бажаючи зберегти для себе ексклюзивну можливість ставити власні твори на сцені; окрім того, для нього комедія була живим дійством, а не сухим текстом, викладеним на папері [13, с. 117]. Першою була опублікована одноактна сатира «Кумедні манірниці», яка побачила світ на початку 1660 р. Відтак інші п'єси Мольєра, а згодом і їх зібрання почали з'являтися у друкованому вигляді. Стародруки мольєрівських творів є окрасою та цінним надбанням будь-якої бібліотеки, тому потребують вивчення і систематизації. У багатомільйонному фонді Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського зберігається чимало примірників – як оригіналів, так і їх перекладів.

Метою статті є охарактеризувати зібрання цінних видань доробку Мольєра, представлених у відділі стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Виклад основного матеріалу дослідження. У фонді відділі стародруків та рідкісних видань (далі ВСПВ) зберігаються примірники понад двох десятків видань Мольєра XVII–XIX ст., більшість із яких є багатотомними збірками. Це – книги, надруковані у Парижі, Брюсселі, Льєжі, Базелі, Амстердамі, Відні, Берліні, Варшаві. Як правило, вони – невеликого формату, очевидно, для того, щоб їх було легко читати чи брати з собою в дорогу.

Найдавніше видання Мольєра, що належить фондам відділу, – книжка амстердамського друку 1689 р. «*Les oeuvres posthumes de monsieur de Molière*» («По смертні праці пана Мольєра»). Її видавець – Генріх Ветштейн (*Henricus Wetstein*), який на початку 1680 р. придбав частину друкарського обладнання у вдови Данієля Ельзевіра – одного з представників славетної нідерландської династії видавців. Ветштейн послуговувався видавничими псевдонімами Ельзевірів – «*Jacques Le Jeune*» і «*Guillaume Le Jeune*», а також однією із друкарських марок Ельзевірів, що містить зображення сфери чи глобуса. Саме такі типові для цього видавничого дому ознаки (зображення сфери та ім'я Гійома Молодшого) можна побачити на титульному аркуші видання Мольєра. Його надруковано характерним мініатюрним форматом в одну дванадцятку друкарського аркуша, а отже, цей примірник було долучено до складу колекції Ельзевірів, що зберігається у фондах відділу (шифр зберігання *Elz 298*). На звороті титулу, поруч зі змістом, зазначено, що це – шостий том видання. У книжці під однією обкладинкою видано такі комедії Мольєра: «Блискучі коханці» (1670), «Дон Гарсія Наварський, або Ревнивий принц» (1661), «Графиня д'Ескарбанья» (1671), «Версальський експромт» (1663), «Мелісерта, пасторальна комедія» (1666). Цей том книгознавці вважають продовженням п'ятитомного видання творів Мольєра 1675 р., а також ідентичного за змістом п'ятитомника 1679 р.; обидва видання вийшли під видавничим псевдо Жак Молодший («*Jacques Le Jeune*») [19, с. 386–387, 402]. Відомо, що шостий том із тим самим заголовком («*Les oeuvres posthumes de monsieur de Molière*») виходив друком також у 1684 р.

Первісно книжка містила сторінкові ілюстрації, про що вказано на її титульному аркуші, однак у примірнику з ВСПВ вони відсутні. Кожному твору передусе окремий шмуцтитул із вихідними даними.

1694 р. датується перше бельгійське видання творів Мольєра – чотиритомна збірка, опублікована у Брюсселі друкарем і книго-торговцем Жоржем де Бакером (George de Backer). Він користувався видавничою маркою із зображенням трьох напівгоголених аборигенів (рис. 1). Ймовірно, вони символізують трьох «маврів», котрі згадуються у вихідних даних де Бакера на титулах його видань («aux trois mores», тобто «maures» – у трьох маврів), і є, можливо, назвою того місця, де він працював. У ВСПВ представлено четвертий том збірника (шифр зберігання Р 1290). Усі п'єси у книжці мають свій окремий титульний аркуш із друкарською маркою де Бакера; схоже, що кожен із цих творів також публікувався як окреме видання. Спільного титулу у примірнику немає, через що номер тому визначаємо за бібліографічним довідником [9, стб. 642–643]. Том містить вісім творів самого Мольєра: «Психея» (1671), «Удаваний хворий», «Учені жінки» (1672), «Блискучі коханці», «Дон Гарсія Наварський», «Версальський експромт» (1663), «Графиня д'Ескарбанья», «Мелісерта», а також п'єсу французького драматурга Брекура (Brécourt; справжнє ім'я – Гійом Маркуро) «Тінь Мольєра» (1673), присвячену його великому сучаснику. У заключній частині книги укладач розмістив три вірші на смерть Мольєра, витяг із привілею короля на друкування збірки та каталог книг, які продає де Бакер. Вміщеним у книжку п'єсам передують фронтисписи – гравіровані ілюстрації до творів, на яких можна побачити підписи майстра-гравера – Harrewijn (рис. 2). Очевидно, серію цих мідеритів створив голландський митець Якоб Харевайн, відомий також як ілюстратор брюссельського видання «Дон Кіхота» Мігеля де Сервантеса.

Ілюстрації до творів Мольєра часто створювалися за одним шаблоном. Першим повним зібранням творів Мольєра був восьмитомник, що побачив світ у Парижі 1682 р. стараннями видавців Дені Т'єрі, Клода Барбена, П'єра Трабуєта. Відомо, що гравіювані ілюстрації для цієї збірки готував Жан Сове (Jean Sauvé) за малюнками П'єра Брісара (Pierre Brissart). У подальшому ілюстратори інших видань часто повторювали композицію малюнків Брісара чи навіть їх копіювали [13, с. 178]. Наприклад, залежним від них був і вже згаданий Якоб Харевайн, який працював над оформленням бельгійської збірки Мольєра 1694 р. [13, с. 269].

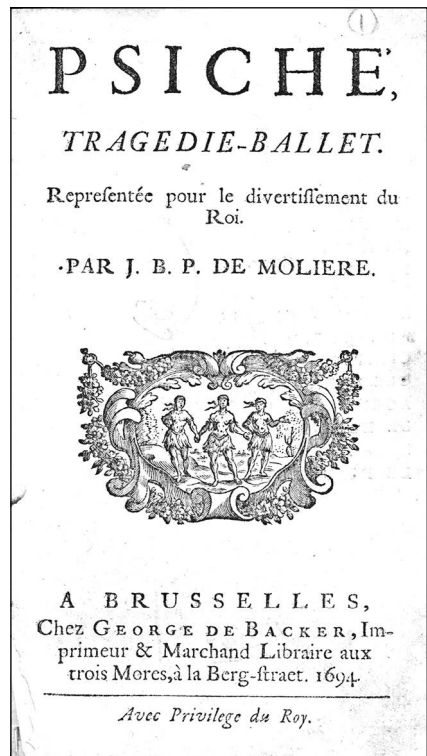

Рис. 1. Титульний аркуш видання Мольєрової «Психеї» (Брюссель, 1694) із друкарською маркою Жоржа де Бакера

Рис. 2. Гравюра Я. Харевайна з видання комедії Мольєра «Удаваний хворий» (Брюссель, 1694)

ціях можна побачити підпис гравера – Daucher. Окрім того, другий том містить портрет Мольєра, а перший – цікаве зображення самої вистави у театрі: на верхній половині гравюри відтворено театральний кін, а на нижній – глядачів у залі (рис. 3). Тут гравер Даухер композиційно наслідує аналогічні ілюстрації з попередніх видань Мольєра. Як стверджує М. Нод, уперше гравюра з подібним сюжетом трапляється в ельзевірівському друці 1675 р., повторюється у виданнях Ветштейна 1684-го і 1691 р., копіюється Харевайном для видання 1694 р.; далі цей сюжет можна побачити і у виданнях XVIII ст. [13, с. 244–245].

У Німеччині користувалися попитом публікації п'єс Мольєра в оригіналі, про що свідчить 12-томне видання 1788–1791 рр., яке вийшло в світ у Берліні стараннями видавця Фрідріха Маурера (Frederic Maurer). У ВСПВ зберігається майже повний комплект збірки, крім п'ятого та сьомого томів (шифр зберігання Р 1750). Перший том прикрашено гравірованим портретом Мольєра в овальній рамці, підписаним анаграмою В. G. (рис. 4), він також містить біографію французького драматурга, що була скомпонована його видатним земляком Вольтером. Примірник восьмого тому, який зберігається у фонді відділу, вирізняється тим, що до верхньої частини форзаца приклеєно вирізку з якоїсь німецькомовної газети. Текст у вирізці присвячено Мольєровій комедії «Тартюф, або Дурисвіт». У ній згадано також драму німецького автора Карла Гуцкова «Прообраз Тартюфа» («Das Urbild

Таке ж орієнтування на першовзірець демонструє гравер, котрий оздоблював видання Мольєра, надруковане Йоганом Людвігом Гледічем (Johann Ludwig Gleditsch) у Лейпцигу 1698 р. Це – перший повний переклад драматичних творів Мольєра італійською мовою. Його здійснив Ніколо Кастеллі (Nicolo di Castelli), викладач італійської у німецькому місті Галле. Він переклав п'єси славетного французького драматурга з метою популяризувати свою рідну мову серед німців. І хоч його робота не вирізняється ні акуратністю, ні вишуканістю стилю, збірник кілька разів перевидавали [12; 16, с. 202].

У ВСПВ зберігається перший, другий і четвертий томи цього чотиритомника (шифр зберігання In 242–244). Кожна п'єса має власний титульний аркуш із вказаним роком видання римськими цифрами – M.DC.XCVII (1697), що на рік раніше за дату, зазначену на загальному титулі. Ймовірно, ці окремішні титули готувалися раніше за усю збірку.

Кожну комедію ілюстровано на початку сторінковою гравюрою. На деяких ілюстра-

des Tartuffe», 1847), а отже, вирізка належить виданню, опублікованому не раніше 1847 р. Прикметно, що в цьому ж томі надруковано Мольєрового «Тартюфа». Тобто власник книжки, котрий цікавився історією появи та інтерпретації цього твору, приклеїв вирізку саме до її форзаца не випадково.

Особливістю видання під назвою «Oeuvres de Moliere nouvelle edition» 1784 р. (у НБУВ зберігається лише його четвертий том із семитомника під шифром Іп 4154/4) є те, що місце видання зазначено як Лондон, однак ці дані – хибні. Видання є контрафактним, тож анонімний видавець мусив приховати справжнє місце публікації. Фахівці вважають, що це – Париж, друкарня Жака-Франсуа Валада (Jacques-François Valade), до видавничого процесу, очевидно, був причетний Губерт Казен (Hubert Cazin) [9; 11, с. 101].

Примірник містить екслібрис із написом «Бібліотека Сергія Михайловича Мезенцова». Ймовірно, Мезенцов жив у ХІХ ст. і належав до російського дворянського роду (наприклад, його повний тезко – Сергій Михайлович із роду Мезенцових згадується у «Родословному збірнику російських дворянських прізвищ» В. Руммеля. Пошук за електронними каталогами в мережі Інтернет засвідчує, що різні видання із книгозбірні цього ж власника (з таким самим екслібрисом) зберігаються також у Житомирській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. О. Ольжича.

Примірник третього тому базельського видання Мольєра 1741 р. (шифр зберігання Іп 6400/3, видавництво братів Турнайзен – Thourneisen), що належить до фондів відділу, на жаль, неповний – зберігся лише початок книжки, однак вона унікальна з огляду на те, яке застосування їй знайшов один з її власників. Сторінки книжкового блоку були склеєні разом, а їх середина вирізана таким чином, щоб поміж оправою утворилася порожнина прямокутної форми. Відтак її обклеїли мармуровим папером сіро-синього кольору, що надає їй схожості зі шкатулкою чи коробкою. Утім, достеменно невідомо, як саме використовували цю саморобну схованку. Можливо, ця книжка із «секретом» використовувалася для переховування і контрабанди грошей або дорогоцінностей чи інших заборонених для перевезення речей.

У колекції друків французького видавничого дому Дідо (Didot) зберігаються різні томи стереотипних видань Мольєра, рік видання на яких стандартно зазначено 1799. При цьому рік дублюється також за французьким революційним

Рис. 3. Ілюстрація до першого тому збірника творів Мольєра у перекладі на італійську мову, виданого Й. Л. Гледічем (Лейпциг, 1698)

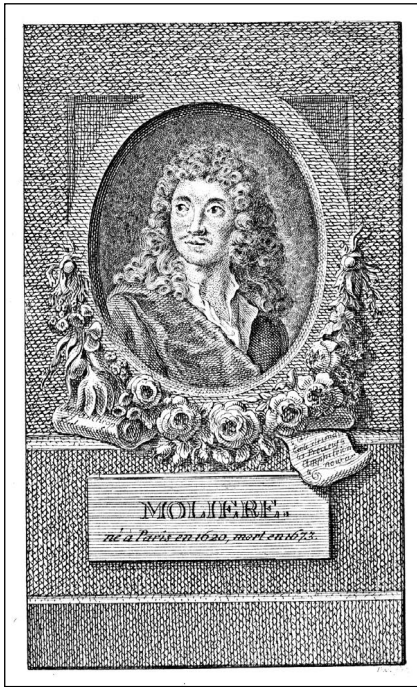

Рис. 4. Портрет Мольєра з першого тому збірки його творів, виданої Ф. Маурером (Берлін, 1788)

календарем – An VII, тобто сьомий рік від початку нового літочислення (революційної «ери»). Видавцями зазначено представників третього покоління родини Дідо – П'єра і Фірмена. Як відомо, Фірмен розробив технологію стереотипного друку, що стало новим етапом у друкарській справі і значно здешевило книжкову продукцію [17, с. 26]. За його визначні заслуги до родового прізвища було офіційно додано частину Фірмен (Фірмен-Дідо). На титульних аркушах примірників творів Мольєра присутня видавнича марка Фірмена – гравійовані літери FD.

У бібліотечному фонді наявні також видання Мольєра, котрі долучені як алігати до складу конволютів – збірників драматичних творів різних авторів. Наприклад, віденські друки 1752 р. окремих комедій Мольєра – «Амфітріона» (1668) і «Тартюфа» – разом з іншими французькими п'єсами, також видрукованими в австрійській столиці, утворюють третій і п'ятий томи збірника, назва якого на корінцях книжок означена як

«Recueil de Comedies» («Збірник комедій»; шифр зберігання In 4260, In 4261). Видавцем «Амфітріона» і «Тартюфа» став Йоган-Петер ван Гелен (Johann Peter van Ghelen), батько якого, будучи нащадком антверпенського роду типографів Геленів, переїхав наприкінці XVII ст. до Відня і заснував там власну видавничу справу. Назагал серед франкомовних видань, опублікованих в австрійській столиці до середини XIX ст., переважають саме драматичні твори, значну частину з яких становлять комедії. «Амфітрон», як і деякі інші п'єси у збірці, опубліковано без зазначення автора – це характерна особливість французьких друків у тогочасній Австрії. Вона пов'язана зі складнощами офіційного перевидання французьких авторів. Ці друки, як правило, виходили окремими виданнями, однак їх могли об'єднувати і в багатотомні колекції. Зокрема, у бібліографії згадуються 11-томний збірник «Recueil de différentes pièces de théâtre de la cour impériale et royale de Vienne» і «Théâtre français ou recueil des plus nouvelles pièces représentées sur les Théâtres de Paris» [14, с. 21]. Можна припустити, що два конволюти з фонду ВСПВ є частиною якогось подібного зібрання тогочасної французької драматургії.

Особливий інтерес становлять власницькі записи на деяких примірниках видань Мольєра. Вони дають змогу встановити, до чиєї бібліотеки ці книжки належали. Наприклад, перший том паризького видання творів Мольєра 1749 р. (шифр зберігання In 4441/1) містить автограф видатного українського історика, профе-

сора Київського університету В. Б. Антоновича (1834–1908), книгозбірня якого була придбана у нащадків ученого в 1919 р. і передана до Української академії наук, нині частково зберігається у фондах [3].

Також у фонді нашої бібліотеки є кілька томів паризького восьмитомника творів Мольєра 1786 р. (шифри зберігання In 977/1–2) з провенієнціями графині Софії Потоцької (1760–1822), в першому шлюбі де Вітт, третьої дружини Станіслава Щенсного Потоцького, на честь якої було засновано славетний парк Софіївка в Умані. Очевидно, ці томи походили з бібліотеки Тульчинського маєтку, де сімейство Потоцьких облаштувало велику книгозбірню, до якої Софія долучила власні книжки, переважно тогочасну французьку белетристику [6, с. 100, 125].

Польськомовне видання комедії Мольєра «Krėtolewicz: Komedy a we trzech aktach» (в оригіналі «L'Étourdi ou les Contretemps», тобто «Легковажний, або Все невлад»), надруковане у Варшаві 1777 р., належало бібліотеці графа Генрика Ілінського, про що свідчить печатка із родовим гербом та написом «Henricus Comes Pinski» на титульному аркуші видання (шифр зберігання In 6346). У своєму маєтку в містечку Романів на Житомирщині він зібрав чималу бібліотеку та колекцію творів мистецтва, а також заснував училище отців-єзуїтів (див. про це статтю О. Ляшенко «Польські стародруки з «розпорошених» колекцій університетської бібліотеки» [2]). Сам же польський переклад «Krėtolewicza» належав до книжкової серії «Teatr Polski czyli Zbiór Komedii, Dram i Tragedii», яку опублікував варшавський видавець Пйотр Дуфур (Piotr Dufour). У «Бібліографії польській» К. Естрайхера зазначено, що це зібрання упорядковувалося без усталеного порядку, тому в різних примірниках тих самих томів могли міститися різні твори, залежно від того, які друки видавець мав на складі [10, с. 69]. Примірник з ВСРВ означено як 15-й том, на що вказує цифра 15 на корінці та напис власника на першому аркуші, він же – титульний аркуш «Krėtolewicza». Далі у томі вміщено ще три п'єси без зазначення авторства – «Kaffa», «Kolęda», «Dwoiakie głupstwo».

Видання російського перекладу Мольєрова «Тартюфа» під назвою «Ханжеев, или лицемер» (Москва, 1809, типографія Ф. Любія) було у власності українського письменника, філолога і лексикографа Павла Білецького-Носенка (1774–1856). На це вказує його автограф на титулі книжки та шрифтовий екслібрис на звороті тильного аркуша. Видання об'єднане під однією власницькою оправою разом із двома іншими друками з книгозбірні Носенка – петербурзькими виданнями початку XIX ст. (шифр конволюту – Гр XIX 4503). Загалом серед книг колекції громадянського друку, які зберігається у ВСРВ, щонайменше 106 належали приватній бібліотеці Білецького-Носенка, зокрема 60 із них мають провенієнції, ще 40 примірників – позначені наліпкою-екслібрисом із ім'ям власника, а решта 6 марковані і власницькими записами, і наліпками [7, с. 191]. «Ханжеев» – це вільний переклад Мольєрової комедії, здійснений Олексієм Пушкіним для постановки на сцені.

До колекції видатного українського книго- та мистецтвознавця, філолога Павла Миколайовича Попова (1890–1971) належить російський переклад Мольєрової п'єси «Мізантроп», опублікований у Москві 1788 р. (перекладач І. Сла-

гін, шифр зберігання примірника – Попова 125). Власницький запис на форзаці свідчить, що П. Попов отримав це видання від свого діда Федора Тичини, який був священником у місті Ічня на Чернігівщині. А низка інших подібних провенієнцій на книжках із колекції Попова дають змогу встановити, що у власності пароха опинилося чимало стародруків, які згодом перейшли до книгозбірні його онука. Це свідчить про високий культурний рівень священника з волосного містечка, який, наприклад, зберігав пам'ять про те, як його батько Гаврило гостив у себе самого Тараса Шевченка (див. наліпку на нижньому форзаці чернігівського видання «Іліотропій» 1714 р. за шифром ВСПВ – Попова 6; про цей примірник із провенієнціями йдеться у статті Н. Бондар «Стародруки з бібліотеки П. М. Попова (у фонді відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ)» [1, с. 154]). Гаврило Тичина, а отже, і рід ічнянських Тичин, як вважають, пов'язані кровними узами зі «співцем сонячних кларнетів» Павлом Григоровичем Тичиною [4, с. 4].

Українських перекладів Мольєра у колекціях ВСПВ немає, хоча у багатомільйонному фонді Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського зберігаються найрізноманітніші, зокрема, і найбільш ранні адаптації та переклади творів видатного драматурга українською мовою. Так, наша книгозбірня містить перші видання перекладів Мольєра поетом і культурним діячем Володимиром Самійленком (1864–1925). Серед них – «Тартюф» (Львів, 1901 та Київ, 1917), «Лікар-штукар» (Коломия, 1911), «Скупар» (Чернівці, 1912), «Шлюб з примусу» (Одеса, 1915). Однак, найдавнішим, як видається, українським друком Мольєра є адаптація комедії-балету «Жорж Данден, або Обдурений чоловік», здійснена письменником і журналістом Павлином Свенціцьким (1841–1876). Його вільний переклад п'єси було опубліковано у Львові 1865 р. під псевдонімом Д. Лозовський. Він мав назву «Гаврило Бамбула: комедія Молієра в 3 діях». Очевидно, що наближуючи текст перекладу до українських реалій, П. Свенціцький працював у рідчій бурлескно-пародійній традиції, представленій І. Котляревським та його епігонами, однак на відміну від автора української «Енеїди», перекладач Мольєра уже мав перед собою комедійний твір, а отже, він не знижував стиль і не змінював жанрову природу п'єси, а лише додавав їй трохи українського колориту.

Висновки. 400-річний ювілей від дня народження Мольєра, що припав на січень 2022 р., закономірно спричинив посилення інтересу до творчості письменника у широких культурних колах; музеї і бібліотеки організовують виставки та презентації, присвячені доробку видатного драматурга. Так, на сайтах Національної історичної бібліотеки України, Одеської національної наукової бібліотеки, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського було опубліковано матеріали про мольєріану, представлену у їхніх книжкових фондах.

Фонд відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського містять десятки примірників багатотомних видань XVII–XIX ст. із творами Мольєра – як французькою мовою, так і перекладів, які досі не ставали об'єктом вивчення дослідників. Книжки походять з Парижа, інших європейських столиць та великих міст – Берліна, Амстердама, Відня, Варшави, Базеля. Вони часто прикрашені гравюрами – портретами автора та ілюстраціями

до видань. Додаткової цінності мольєріани у фонді ВСРВ надають провенієнції колишніх власників видань – В. Антоновича, П. Білецького-Носенка, графині С. Потоцької та інших видатних діячів минулого. Мольєріана, поряд із шевченкіаною та іншими зібраннями книжкових пам'яток – творів визначних письменників України і світу, є важливою частиною фонду відділу.

Список бібліографічних посилань

1. Бондар Н. П. Стародруки з бібліотеки П. М. Попова (у фонді відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 1998. Вип. 1. С. 149–155.
2. Ляшенко О. Польські стародруки з «розпорошених» колекцій університетської бібліотеки. *Вісник Одеського національного університету*. 2010. Т. 15. Вип. 21. С. 159–170. DOI: <https://doi.org/10.18524/2304-1447.2010.21.25884>.
3. Мяскова Т. Особова бібліотека Володимира Боніфатійовича Антоновича: історична доля та сучасний стан. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2014. Вип. 40. С. 317–340.
4. Павленко М. «Падаю і знов іду»: крутосхили Тичининого шляху до Шевченка. *Слово і час*. 2008. № 7. С. 3–14.
5. Пашенко В. Нищівний сміх Мольєра. *Комедії / Мольєр*, пер. з фр. Київ : Вид-во художньої літератури «Дніпро», 1981. С. 5–23.
6. Ціборовська-Римарович І. Родові бібліотеки Правобережної України XVIII століття (Вишневецьких-Мнішеків, Потоцьких, Мікошевських): історична доля та сучасний стан / наук. ред. О. С. Онищенко ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2006. 396 с.
7. Шпаргало А. Книги з бібліотеки Павла Білецького-Носенка у фондах відділу стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та їх ідентифікація. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек* : матеріали міжнародної наукової конференції / редкол.: В. І. Попик та ін. Київ, 2017. С. 189–192.
8. *Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque national / Ministère de l'Instruction publique et des beaux-arts*. Т. CXVI: Mita-Mollwo. Paris : Imprimerie national. 1932. 1138 col.
9. Cazin et cazinophilie. Histoire de la bibliophilie. URL: <http://histoire-bibliophilie.blogspot.com/2013/02/cazin-et-cazinophilie.html>.
10. Estreicher K. Bibliografia Polska. Т. 31. Kraków : Czcionkami Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1936. VI, 508 s., IV k.
11. Lacroix P. Bibliographie Moliéresque. 2nd ed. Paris : Auguste Fontaine, 1875. xix, 412 p.
12. Mutini C. Castelli, Nicolò. Dizionario Biografico degli Italiani. Vol. 21. 1978. URL: http://156.54.191.165/enciclopedia/nicolo-castelli_%28Dizionario-Biografico%29/.
13. Naud M. Imprimer et illustrer le théâtre sous Louis XIV. Étude sur les frontispices des éditions de France, des Pays-Bas et des Provinces-Unies: these pour le diplôme d'archiviste paléographe / École national des chartes. 2008. Т. 1. 303 p. URL: <https://bibnum.chartes.psl.eu/s/thenca/item/59174#?c=&m=&s=&cv=>.
14. Oravetz V. Les impressions francaises de Vienne (1567–1850). Szeged : L'institut français de l'université de Szeged, 1930. 196 p.
15. Quérard J.-M. La France littéraire, ou dictionnaire bibliographique. Т. 6. Paris : chez Firmin Didot frères, libraries, 1834. 647 p.
16. Toldo P. L'oeuvre de Molière et sa fortune en Italie. Turin : E. Loescher, 1910. 578 p.
17. Werdet E. Études bibliographiques sur la famille des Didot: imprimeurs, libraires, graveurs, fondeurs de caracteres, fabricants de papiers, etc. (1713–1864). Paris : E. Dentu, 1864. 47 p.
18. Willems A. Les Elzevier: histoire et annals typographiques. Bruxelles ; Paris ; La Haye : G.A. van Trigt, editor; A. Labitte; M. Hijhoff, 1880. CCLIX, 607 p.

References

1. Bondar, N. P. (1998). Starodruky z biblioteky P. M. Popova (u fondi viddilu starodrukiv ta ridkisnykh vydan NBUV [Old prints from the library of P. M. Popov (in the fund of the ancient and rare books department of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine)]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 1, 149-155. [In Ukrainian].
2. Liashenko, O. (2010). Polski starodruky z rozporoshenykh kolektsii universytetskoj biblioteky [Polish early printed books from the dispersed collection of the university library]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu*, 15 (21), 159-170. DOI: <https://doi.org/10.18524/2304-1447.2010.21.25884>. [In Ukrainian].
3. Miaskova, T. (2014). Osobova biblioteka Volodymyra Bonifatiiovycha Antonovycha: istorychna dolia ta suchasnyi stan [V. Antonovych's personal library: history and current state]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 40, 317-340. [In Ukrainian].
4. Pavlenko, M. (2008). "Padaiu i znov idu": krutoskhyly Tychynynoho shliakhu do Shevchenka ["I fall and walk again": Tychyna's thorny way to Shevchenko]. *Slovo i chas*, 7, 3-14. [In Ukrainian].
5. Pashchenko, V. (1981). Nyschivnyi smikh Moliera [Molière's scathing humor]. In *Molière, Komediï* [Comedies]. (pp. 5-23). Kyiv, Ukraine: "Dnipro". [In Ukrainian].
6. Tsiborovska-Rymarovych, I. (2006). Rodovi biblioteky Pravoberezhnoi Ukrainy XVIII stolittia (Vyshnevetskykh-Mnishekev, Pototskykh, Mikoshevskykh): istorychna dolia ta suchasnyi stan [Family libraries in the 18th-century right-bank Ukraine (of the Vyshnevetskyi-Mnishek, the Pototskyi, the Mikoshevskyi): historical destiny and current state]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].
7. Shparhalo, A. (2017). Knyhy z biblioteky Pavla Biletskoho-Nosenka u fondakh viddilu starodrukiv ta ridkisnykh vydan Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho ta yikh identyfikatsiia [Books from Pavlo Biletskyi-Nosenko's library in the funds of the ancient and rare books department of V. Vernadskyi National Library of Ukraine]. In *Library. Science. Communication. Strategic tasks of the development of scientific libraries. Proceedings of the International Scientific Conference* (pp. 189-192). Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].
8. (1932). Catalogue général des livres imprimés de la Bibliothèque nationale. (Vol. 116: Mita-Mollwo). Paris, France: Imprimerie nationale. [In French].
9. Cazin et cazinophilie. Histoire de la bibliophilie. Retrieved from <http://histoire-bibliophilie.blogspot.com/2013/02/cazin-et-cazinophilie.html> [In French].
10. Estreicher, K. (1936). Bibliografia Polska. (Vol. 31). Kraków, Poland: Czcionkami Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego. [In Polish].
11. Lacroix, P. (1875). Bibliographie Moliéresque. (2nd ed.). Paris, France: Auguste Fontaine. [In French].
12. Mutini, C. (1978). Castelli, Nicolò. In *Dizionario Biografico degli Italiani*. (Vol. 21). Retrieved from http://156.54.191.165/enciclopedia/nicolo-castelli_%28Dizionario-Biografico%29/ [In Italian].
13. Naud, M. (2008). Imprimer et illustrer le théâtre sous Louis XIV. Étude sur les frontispices des éditions de France, des Pays-Bas et des Provinces-Unies [These pour le diplôme d'archiviste paléographe, École national des chartes]. (Vol. 1). Retrieved from <https://bibnum.chartes.psl.eu/s/thenca/item/59174#?c=&m=&s=&cv=> [In French].
14. Oravetz, V. (1930). Les impressions francaises de Vienne (1567–1850). Szeged, Hungary: L'institut français de l'université de Szeged. [In French].
15. Quérard, J.-M. (1834). La France littéraire, ou dictionnaire bibliographique. (Vol. 6). Paris, France: chez Firmin Didot frères. [In French].
16. Toldo, P. (1910). L'oeuvre de Molière et sa fortune en Italie. Turin, Italy: E. Loescher. [In French].
17. Werdet, E. (1864). Études bibliographiques sur la famille des Didot: imprimeurs, libraires, graveurs, fondeurs de caracteres, fabricants de papiers, etc. (1713-1864). Paris, France: E. Dentu. [In French].
18. Willems, A. (1880). Les Elzevier: histoire et annals typographiques (G.A. van Trigt, ed.). Bruxelles, Belgium; Paris, France: A. Labitte; M. Hijhoff. [In French].

Olha Maksymchuk,

<https://orcid.org/0000-0002-6932-6434>,

Researcher ID AAR-3262-2021,

Candidate of Philological Sciences, Researcher,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

**MOLIÈRIANA IN THE FUND OF THE EARLY PRINTED AND RARE BOOK DEPARTMENT OF THE V. I. VERNADSKYI
NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE: ON THE 400TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF THE GREAT COMEDIOGRAPHER**

The purpose of the paper is to characterize Molièriana, that is the collection of imprinted works of Molière, kept in the early printed and rare book department of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. To achieve the goal, the synthetic, descriptive, biographical, bibliological and comparative methods are applied. For the first time, all Molière editions from the holdings of the department were regarded as a certain unity, which constitutes the point of novelty in the research. Conclusions. The paper demonstrates that the analyzed set of books is a precious part of the library collection. It consists of old-printed works and rarities dated from the 17th to 19th centuries. The holdings comprise about thirty titles of prints of Molière, and most of them are multivolume editions. They are product of different publishing houses from all over Europe, e.g. of French, Dutch, German, Austrian, Belgian, Polish publishers. These exemplars have usually small format (12°, or the duodecimo) to make the process of reading or their transporting more comfortable. A lot of books from the Molièriana are decorated with engravings (viz., with a portrait of the author or illustrations to the text). Inscriptions on engravings reveal names of those artists who prepare illustrations for editions. For example, the first Belgian publication of Molière's plays (1694) was illustrated by Jacob Harrewijn. Italian translation of Molière's works printed in Leipzig in 1698 has a series of engravings prepared by Daucher (the first name of the artist is unknown). Some prints from the Molièriana collection have bookplates, autographs or other marks indicating previous owners of exemplars. These provenance evidences make books more valuable, especially when their owners are well-known personalities in the history of Ukraine. For instance, among the booklovers in whose possession certain editions of Molière's plays were there are the prominent historian Volodymyr Antonovych, the Ukrainian philologist Pavlo Biletskyi-Nosenko and the famous countess Sofia (Zofia) Pototska after whom the Uman park Sofiivka was named.

Keywords: Molière in the funds of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine, engraved illustration, ownership records.

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: zubrytska@yahoo.com.ua

Стаття надійшла до редакції 7.09.2022 р.